

Jaarverslag

2015

Welstand-/Monumentencommissie

Maastricht

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1, Introductie Jaarverslag anders van opzet	5
Hoofdstuk 2, De aard van de plannen Jaar van uitzonderlijke taken	11
Hoofdstuk 3, Het jaar van de Sphinx Eiffel krijgt een nieuw leven	21
Hoofdstuk 4, Cijfers van 2015 Weer meer beoordelingen	31
Bijlage Rooster van aanstelling en aftreden Maastricht, een lieu de passage	63
Colofon	67

Jaarverslag anders van opzet

De Welstands-/Monumentencommissie Maastricht in 2015.

Staannd van links naar rechts:

Jo Janssen (lid, architect), Stefan Loo (medewerker Cultureel Erfgoed), Linda Vosbeek (burgerlid), Teske van Royen (lid, architect), Ruud Brouwers (lid-voorzitter en architectuurcriticus), Jan van der Hoeve (lid, bouwhistoricus), Maurice Bastings (medewerker Cultureel Erfgoed), Roger Huntjens (teammanager Vergunnen Wabo), Ellen Snoeck (adj. secretaris), Harold Janssen (lid, architect/monumentendeskundige), Arthur Houben (secretaris).

Jaarverslag anders van opzet

Het Jaarverslag 2015 van de Welstands-/Monumentencommissie Maastricht is anders van opzet en uitvoering dan eerdere jaarverslagen. Een hoofdstuk over de plaats en de taken van de commissie kan achterwege blijven. De informatie daarover is permanent beschikbaar op de site van de gemeente Maastricht. Bovendien is in 2015 in vergelijking met het jaar daarvoor niets veranderd in de wijze waarop de commissie te werk gaat en in de gemeentelijke verordeningen die aan het werk van de commissie ten grondslag liggen. Het hoofdstuk Plaats en taken van de commissie in het Jaarverslag 2014 is volledig geldig voor 2015. Zoals andere jaarverslagen is ook het Jaarverslag 2014 op de site van de gemeente Maastricht in te zien en over te nemen.

Het actuele jaarverslag van de commissie bestaat uit de cijfers van het welstandsbeleid en erfgoedbeleid, een verslag over zeker stellen van het Eiffelgebouw, c.q. Sphinx en uit een beschouwing over de aard van de plannen waarover de commissie heeft moeten adviseren. De cijfers laten zien dat in vergelijking met de jaren daarvoor in 2015 naar alle waarschijnlijkheid meer bouwinitiatieven genomen zijn. Dit gegeven hoeft niet in te houden dat de bouwproductie is toegenomen. De cijfers geven alleen weer hoe vaak naar een plan is gekeken. Per plan kan het aantal beoordelingen nogal uiteen lopen. De beschouwing over de aard van de plannen en het verslag over Sphinx bieden uiteenlopende inzichten. De commissie heeft zich in de loop van het jaar over ongebruikelijke plannen gebogen. En de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad blijkt geen eenvoudige opgave, zoals ook het consolideren van meest monumenten van Maastricht niet simpel is.

In de samenstelling van de commissie kwam geen wijziging, anders dan in de personele invulling van de samenstelling. Menno Homan trad op 1 oktober 2015 aan als voorzitter van de commissie. Ruud Brouwers trad af na de maximale zittingsperiode van zes jaar.

De aard van de plannen

Jaar van uitzonderlijke zaken

De aard van de plannen

Wat voor jaar het is, of is geweest, daar staat de commissie buiten. Het stempel dat een jaar meekrijgt wordt gedirigeerd door de agenda die de commissie krijgt voorgelegd. De samenstelling van de agenda is afhankelijk van de bouwiniciatieven die genomen worden en van wat zich verder voordoet waarover het college van burgemeester en wethouders een advies wil hebben. In de agenda weer-spiegelt zich wat speelt aan het bouwfront en bij het beheren van de stad. Onder het beheren vallen de inrichting van de openbare ruimte, de plaatsing van verlichting en het aanbrengen van reclame-uitingen.

De commissie heeft het niet voor het kiezen, maar moet wel een indruk weergeven van wat zich zoal in een jaar heeft voorgedaan. Was 2014 het jaar van de variëteit, van de plannen voor sterk uiteenlopende soorten bouwwerken, 2015 is onmiskenbaar het jaar van de uitzonderlijke voorvallen en bouwopgaven. De diversiteit en het ongebruikelijke karakter van nogal wat agendapunten onderstrepen overigens nog eens de breedte van het werkveld van de commissie in Maastricht. De commissie kan zich daar goed in vinden, noemt het een verstandig beleid dat de kennis, ervaring en inzichten van de commissieleden benut worden voor het architectonisch beheer van de stad. De stad blijft daarmee aantrekkelijk voor bewoners en bezoekers, wat van groot economisch belang is.

De aard van de plannen waarover de commissie in 2015 advies heeft uitgebracht is iets anders dan de categorie plannen of de soort plannen. De categorie betreft de wijze waarop een plan volgens de regels van het welstandsbeleid en het erfgoedbeleid wordt afgehandeld. De soorten plannen slaan op de soorten gebouwen waarvoor de plannen zijn gemaakt, voor wonen, onderwijs en zorg, om enkele richtingen aan te geven. Met het in beschouwing nemen van de aard van de plannen wordt dieper ingegaan op de soorten. Wat valt bijvoorbeeld op te merken over de uiteenlopende plannen voor woningbouw? Geen toevallig voorbeeld, want 2015 heeft geleerd dat het industrieel verduurzamen van woningcomplexen, of het aanwenden van een generieke methode daarvoor met standaard middelen, straten en buurten van hun karakter beroven. Straks meer over dit onderwerp.

Gerelateerd aan het bouwen en inrichten van de stad zijn wat de commissie 'de voorvallen' noemt, geen bouwplannen in de ware zin van het woord, maar toch zaken waarover de commissie advies moet geven, zelfs ongevraagd advies mag geven, omdat ze de inrichting van de stedelijke ruimte raken. De voorvallen kunnen uiteenlopen van zaken die gezichtsbepalend zijn voor Maastricht tot gekibbel van burens dat onder de noemer 'de rijdende rechter' geplaatst kan worden. Een voorbeeld van het laatste is een bezwaarschrift van een bewoner van het plan-gebied Hagerhof. De buurman wil voor de gevel van zijn nieuwe huis dezelfde baksteen gebruiken als is toegepast voor zijn huis. Uit vrees voor afbreuk van het unieke karakter van beide woningen en daardoor waardevermindering wordt bezwaar gemaakt tegen het verlenen van een omgevingsvergunning hiervoor. Het toepassen van deze baksteen voor twee woningen naast elkaar past binnen de regels van het beeldkwaliteitplan Hagerhof en voldoet daarmee aan redelijke eisen van welstand, luidt het advies van de commissie.

Per jaar krijgt de commissie altijd wel verschillende bezwaarschriften voor advies voorgelegd, tegen het verlenen van een omgevingsvergunning of juist tegen het niet verlenen daarvan. Ze zijn sterk uiteenlopend van aard en gaan lang niet altijd over hetgeen dat wordt aangevoerd. Zo maakt een bewoner van de binnenstad, die kennelijk tot nu toe tussen twee panden door een glimp van de Maas kon opvangen, geen bezwaar tegen het blokkeren van zijn uitzicht. Spitsvondig wordt aangevoerd dat door de invulling van een tussenruimte tot en met de tweede verdieping twee massa's worden samengevoegd waardoor ze niet meer individueel herkenbaar zijn, wat strijdig is met de inhoud van de Welstandsnota. De commissie ziet dit anders, door het materiaal, de kleur en de vormgeving van het tussenstuk blijven de panden individueel goed herkenbaar.

Geen bezwaarschrift in de formele zin van het woord, maar wel degelijk als zodanig op te vatten is een advies van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) aan het college van burgemeester en wethouders om een positief advies van de commissie niet te volgen. De rijksdienst keert zich tegen de vorm van de uitbreiding met een kantoorfunctie aan de achterzijde van het voormalig hoofgebouw van het Sint Elisabethhuis in de Abtstraat, vroeger een welbekend ziekenhuis. Aangevoerd wordt dat het plan beter moet worden afgestemd op de cultuurhistorische waarden van het rijksmonument, bijvoorbeeld door de rooilijnen te volgen van een ziekenhuisvleugel die hier vroeger heeft gestaan. De commissie blijft van mening dat het bouwwerk op een adequate wijze op het monument is afgestemd. Het is een trefzekere invulling van het bestemmingsplan Klevarie, tevens van het stedenbouwkundig plan 2006-2007 en het beeldkwaliteitsplan 2008. "De sporen volgen van in het verleden afgebroken bouwwerken levert in dit geval een obstakel op voor een begrijpelijke inpassing van het monument [...]", zo besluit de commissie haar advies over het RCE-advies.

Een voorval van een geheel andere orde vormen bij de noordelijke entree van Maastricht langs de A2 een rij huizenhoge billboards die Maastricht en prominente Maastrichtse instellingen aanprijzen, in feite bedrukte doeken die op raamwerken van buizen zijn gespannen. Ze zijn zonder vergunning met 56 bouten per stuk vastgezet tegen de kopse kanten van zes van de elf woonblokken die hier in een zaagtandformatie op een rij staan. De commissie wordt gevraagd alsnog een advies te geven. Afgaande op de criteria in de Welstandsnota die voor deze naoorlogse wijk Nazareth gelden, kan de commissie onmogelijk tot een positief advies komen. En redenen om in dit geval een uitzondering te maken kan de commissie niet bedenken.

Daar komt bij dat het complex, ontworpen door de architecten Swinkels en Salemans, een gemeentelijk monument is, een voorbeeld van charmante, zorgvuldige woningbouw uit de periode van de Wederopbouw. Een vertegenwoordiger van de VVV voert als rechtvaardiging aan dat de doeken geen reclame-uitingen zijn, eerder een vorm van branding inhouden, waarmee Maastricht een positief imago kweekt. De commissie wijst op het onzinnige karakter van het verweer. Wanneer reclame-uitingen branding en niet-commercieel worden genoemd dan zouden opeens geen regels meer gelden en alle vrijheid bestaan om de stad onherkenbaar te maken en cultureel erfgoed tot dragers van reclameboodschappen te bestemmen. Het advies van de commissie aan het college van burgemeester en wethouders is dan ook om handhavend op te treden, onder meer dus tegen de gemeente zelf. Tegen de tijd dat de wegen die naar de A2-tunnel leiden gereed zijn, worden de doeken weggehaald en het monument gerepareerd.

Dat niets meer heilig is laat ook een ander voorval zien. De commissie krijgt voor advies een aanvraag voorgelegd voor een horecaterras opzij tegen de Onze Lieve Vrouwebasiliek aan, achter het monumentale hekwerk waar nu nog een oorspronkelijk stukje groen aanwezig is. De commissie brengt met klem onder de aandacht dat de kerk aan die zijde vrij en goed waarneembaar op de grond moet blijven staan. Meubilair en vooral parasols zullen het vrije zicht op dit zeer hoog gewaardeerde rijksmonument verstoren. Een ander argument voor een negatief advies is dat het hier een doorgang naar de kern van de binnenstad betreft die niet door obstakels geblokkeerd mag raken.

Energiesprong

Woningcorporaties worden door de rijksoverheid niet alleen financieel geplukt met de verhuurderheffing, ze krijgen ook nog eens verplichtingen opgelegd. Ze moeten het woningbezit verduurzamen. De operatie Energiesprong moet er toe leiden dat de woningen beter geïsoleerd worden en daardoor met nog andere maatregelen minder energie gaan gebruiken. Dat is goed voor het milieu en ook voor de bewoners, als straks de energieprijzen weer gaan oplopen. Voor wie het iets zegt, de woningen moeten minimaal energielabel B krijgen. Het verduurzamen van woningen op zich is misschien niet uitzonderlijk te noemen, maar de omvang van de operatie en de vormen waarin die zich aandient zijn dat zeker wel. Ze lopen uiteen van lomp uitgevoerd onderhoud aangevuld met zonnepanelen door de onderhoudsafdeling van een corporatie zelf tot systemen van bouwbedrijven die alom toepasbaar heten.

Bouwbedrijven van groot tot klein dokteren aan hun systemen, die vooral economisch en technisch geïnspireerd zijn in plaats van architectonisch en ook nog eens gesloten van opzet, wat wil zeggen dat onderdelen van het ene systeem niet toepasbaar zijn in een ander systeem, waardoor een meer levendige concurrentie wordt ontweken. In grote lijnen komen de verschillende systemen op hetzelfde neer. Zonder dat de bewoners even de biezen moeten pakken zetten de bedrijven in luttele dagen kant en klare gevels tegen de buitenzijden van de woning aan en een nieuw dak met zonnepanelen op het huis met daar bovenop een grote doos waarin de technische installaties zitten.

De bouwbedrijven zien ook wel dat met zo een indifferente aanpak niet gauw voldaan wordt aan de gebiedsgerichte criteria of kenmerken die van uiteenlopende stadsdelen en buurten in welstandsnota's zijn vastgelegd. Het mooiste voor hen zou dan ook zijn als onder de leuze nood breekt wet de verduurzaming boven het welstandsbeleid wordt gesteld met een soort keurmerk die automatisch recht geeft op een omgevingsvergunning. Om de politiek en het publiek voor zich te winnen worden keuzemogelijkheden voor bewoners als ijzers in het vuur gestoken. Over veel meer dan kiezen tussen twee kleuren en tussen verschillen in nietige details gaat het niet. Maar hoe nietig ook, alleen al dit kinderachtige lokkertje is ruimschoots voldoende om een vriendelijk homogeen buurtje door rommeligheid van zijn charme te beroven.

Met de bedoeling om schot in het verduurzamen te brengen heeft de gemeente Maastricht een projectteam ingesteld. Ook dit team ziet in dat de redelijke eisen van welstand een knelpunt kunnen vormen, of meer genuanceerd gesproken, dat de systemen van de bouwbedrijven misschien wel praktisch genoemd kunnen worden, maar tevens nogal onbeholpen. Om ervaring in de praktijk op te doen gaat door het projectteam een pilot ingericht worden met vijf verschillende koop-

woningen in verschillende stadsdelen. Monumenten en huurwoningen worden vooralsnog buiten beschouwing gelaten, eerst wordt gezocht naar eigenaren-bewoners die hun huis duurzaam willen maken. De dienst Ruimte van de gemeente stelt voorop dat de pilot moet uitgaan van een gebiedsgerichte benadering, dat “woonweefsels” op basis van de Welstandsnota het uitgangspunt zijn. Te allen tijde zal een omgevingsvergunning vereist blijven. Dit laatste is betrekkelijk omdat voor verschillende vormen van onderhoud geen vergunning nodig is.

In het reguliere Atelieroverleg, waarin de dienst Ruimte de commissie bijpraat over stedelijke ontwikkelingen en de commissieleden hun inzichten hierover kenbaar maken, worden energiesprong en welstandsbeleid aan elkaar gekoppeld, maar nadrukkelijk niet als strijdig met elkaar gedefinieerd. Verduurzamen is een maatschappelijke noodzaak. De commissie staat gereserveerd tegenover de mogelijkheden van kant-en-klaar systemen, maar ziet in dat verduurzamen ook kansen voor een buurt kan bieden, bijvoorbeeld door behalve de woningen ook de openbare ruimte te verbeteren. Bij wijze van advies formuleert de commissie als een tussentijdse afronding van dit onderwerp vier uitgangspunten. De belangrijkste is dat bij de advisering over plannen de gebiedsbeschrijvingen in de Welstandsnota als maatstaf dienen. Ten overvloede volgt de formulering: “Door verduurzaming mag geen vervlakking van de gevel ontstaan. Plasticiteit dient afleesbaar te blijven, hetgeen meestal het leveren van maatwerk zal inhouden.”

De pilot Energiesprong moet nog van start gaan als de commissie uit een geheel andere hoek ter advisering een plan voor verduurzaming krijgt voorgelegd dat leerzaam en voorbeeldig mag heten. Woningzorg Maastricht is een kleine woningvereniging met 106 woningen in een rustig buurtje achter het station, de Prof. Pieter Willemsstraat en het Thorbeckeplantsoen om meer precies te zijn. Al deze woningen staan als monumenten te boek, 40 woningen zijn gemeentelijke monumenten (Maastrichts Planologisch Erfgoed, MPE) en 66 woningen zijn rijksmonumenten, als voorbeelden van welsprekende volkshuisvesting. Het interieur van de monumenten moet in grote lijnen intact blijven en de buitenkant moet volledig gerespecteerd worden. Desalniettemin slaagt architect Harold Janssen van Satijn + in de opdracht om de woningen van energielabel G naar energielabel A te brengen, dankzij een concept waaraan bouwtechnisch vernuft en bouwfysisch inzicht te grondslag ligt. De woningen zijn van binnenuit op een behoedzame wijze optimaal geïsoleerd en voorzien van een LTV, een Lage Temperatuur Verwarming, die nu nog door bestaande cv-ketels wordt gevoed, maar in de toekomst aangesloten wordt op een warmtepomp. De stelling van Harold Janssen is dat architecten door meer kennis te vergaren een belangrijke rol kunnen spelen bij het verduurzamen.

Veel woningen, flatblokjes en rijtjeswoningen in de voormalige uitbreidingswijken, zijn een halve eeuw oud. Ze zijn niet zelden aan verbetering toe. De commissie heeft in de loop van 2015 nog eens ervaren dat het verbeteren van woningen een lastige opgave is, althans een opgave die nogal eens wordt onderschat, ongeacht of het alleen om verduurzamen gaat of samengaat met een face-lift. De blokken en rijen komen nogal eens als sober en eenvoudig over, maar hebben toch door de indeling van de gevels met een stille plasticiteit en een zeker ritme, door de vorm van de entrees en enkele specifieke details wel degelijk een eigen karakter. Zodra daar onbegrepen aan gesleuteld gaat worden door materialen, vormen en kleuren toe te voegen of juist kenmerkende elementen weg te halen, dan is al gauw sprake van karaktermoord. Het kost de commissie dan vervolgens veel moeite om door middel van bouwplanoverleg met de ontwerper het spoor terug te volgen en de nobele trekken die in de oorspronkelijke uiterlijke verschijningsvorm aanwezig zijn opnieuw te laten spreken.

Het gaat niet om restaureren. Het gaat om het eigen karakter van een bouwwerk, dat op een meer of minder originele manier of juist door terughoudendheid weer tot leven wordt gebracht. Dat kan per opgave heel verschillend zijn. Telkens blijkt het weer een specifieke opgave te zijn die met de gebiedsgerichte criteria en het oorspronkelijke ontwerp voor ogen vervuld moet worden. Enkele plannen waarin de commissie zich in eerste instantie niet kon vinden, gevallen van dreigende karaktermoord derhalve: Heugem, flatgebouw Wardehofplein; Malpertuis, woongebouw Hermelijnstraat, Tielcelijnstraat; Limmel, 66 woningen Populierweg, Balijeweg en Emmausstraat. In dit laatste project bracht een proefwoning de commissie aan het schrikken: “Het wordt er eerder slechter op dan beter. Van grote betekenis is juist de eenheid van het ensemble. Verbrokkeling moet niet worden nagejaagd.”

Het is een lastige opgave om de kraak en smaak van flatblokjes en rijtjeshuizen van een halve eeuw oud te bewaren, laat staan om nog eens zeggingskracht aan deze bouwwerken toe te voegen, maar ook nieuwbouw blijkt moeilijk, zeker als het vakantiewoningen op de Dousberg betreft. De opdrachtgever komt bij de commissie met het dringende verzoek om “een decor” te mogen maken dat de bezoekers in een vakantiestemming brengt. De woningen, vrijstaand en in de vorm van ensembles en appartementen, zijn langere of kortere perioden in gebruik bij de eigenaren, maar worden tevens door een beherende organisatie verhuurd voor tijdelijk verblijf. Omdat ze beter renderen dan spaargeld, zijn de woningen in trek. De commissie kan maar moeilijk meegaan met het dringende verzoek om een show op te mogen voeren. De Dousberg is dan weliswaar een resort, maar ook openbaar toegankelijk gebied, in feite een wijk van Maastricht met een echo van de Vrijthof en van Limburgse dorpsbebouwing. Dit deel van de stad kan moeilijk een decor zijn dat uit illusie en nepmaterialen is opgetrokken. Een zekere mate van natuurlijke degelijkheid moet aanwezig zijn, tevens moet sprake zijn van een ruimtelijke vanzelfsprekendheid, zo luidt telkens de toon van de adviezen die elk nieuw plandeel begeleiden.

Dousberg

Parade van ongebruikelijke plannen

Om een indruk te geven van het specifieke karakter van 2015 volgt nu een kleine parade van nogal ongebruikelijke plannen en plannen voor uitzonderlijke bouwwerken waarover de commissie advies heeft uitgebracht. Een nieuwe keersluis in het Julianakanaal komt niet vaak voor, een stalling onder het Stationsplein evenmin en frames of houders voor reclameboodschappen op rotonden met groen zijn al helemaal uitzonderlijk. In de Welstandsnota staan voor dergelijke weinig gangbare bouwwerken en visies geen specifieke criteria opgenomen. Dat zou immers veel te ver voeren. De commissie moet dan de algemene criteria hanteren, hetgeen een beroep doet op het vakmanschap van de leden. In de motivering die het advies begeleidt moet tot uiting komen dat het om redelijke eisen van welstand gaat op grond van weloverwogen afwegingen. De commissie komt daarmee in de rol terecht van meedenken met de ontwerper over de interpretatie van de opgave, ook wel collegiaal overleg genoemd.

Stationsplein

Het station van Maastricht uit 1913 van architect G.W. van Heukelom (1870-1952) mag met zijn karakteristieke toren dan een gekoesterd rijksmonument zijn, de directe omgeving van 'de stasie' is een rommeltje. Een ondergrondse stalling voor 3000 fietsen en scooters gaat daarin verbetering brengen. Het is een eerste stap op weg naar een nieuw regionaal knooppunt van openbaar vervoer met een nieuw busstation en wellicht ook tramstation aan de kant van de Parallelweg. Ook leeft het idee van een doorsteek onder het spoor door waardoor het oostelijk stadsdeel nauwer met de binnenstad verbonden zal raken. Vooralsnog gaat het om een stalling onder het Stationsplein, het opschuiven van het busstation en betere routes voor voetgangers en bussen die uit de Stationsstraat komen. De stedenbouwkundigen van de gemeente maken dankbaar gebruik van de 'percee', de doorbraak die ooit gemaakt is om de stad naar het station te openen. In het middendeel van de Stationsstraat daalt richting station een overdekte hellingbaan langzaam omlaag, het is de in-/uitrit van de stalling. De commissie kan zich in deze situering vinden.

Vroeger stond het station op een lage verhoging. Door de bestrating op te laten lopen is de plint weggemoffeld. De ontwerpster van de stalling en het nieuwe plein, Niké van Keulen van MTD Landschapsarchitecten, haalt met instemming van de commissie de plint weer tevoorschijn. Over verschillende andere zaken is de commissie minder te spreken. De ingang van de stalling is niet in één oogopslag duidelijk en de overkapping van de hellingbaan is onvoldoende uitgewerkt. Voor de lichtmasten is gekeken naar de eigenzinnige masten die hier vroeger stonden, maar verschillende andere objecten op het plein, waaronder een element dat daglicht naar beneden in de stalling brengt, laten vormen en materialen zien die ook op andere pleinen in andere steden aanwezig zijn. De commissie vraagt om een consequent typisch Maastrichts beeld en om objecten die 'een familie' vormen. In een volgende ronde blijkt dat de aansporing ter harte is genomen. Architect Thomas Kemme heeft een elegante solide overkapping van de hellingbaan ontworpen. De stalling zakt niet langer hier en daar op het plein naar beneden de grond in, maar komt in een kenmerkende gedaante op enkele plaatsen naar boven.

Stationsplein

Keersluis Limmel

Een ontwerp voor een keersluis is geen alledaagse opgave. En dan blijkt ook nog eens dat Rijkswaterstaat van de keersluis een PPS-project maakt, een publiek private samenwerking. Voor de vorm van deze PPS is DBFM bepaald. De letters staan voor Design, Build, Finance en Maintain. Ze houden in dat verschillende partijen en clubjes samenwerkende bedrijven, zogenoemde consortia, uitgenodigd worden een samenhangend bod op tafel te leggen voor zowel het ontwerpen, bouwen en financieren als voor het dertig jaar lang onderhouden van de keersluis. De kwaliteiten van het gehele aanbod en de voorwaarden wijzen uit in de handen van welk consortium de uitvoering van de PPS gelegd wordt. Daarmee ligt dan ook vast welk ontwerp uitgevoerd gaat worden.

Om er zeker van te zijn dat het een ontwerp is dat voor een omgevingsvergunning in aanmerking komt, is van te voren een ambitiedocument opgesteld. Daarin staat waaraan het ontwerp moet voldoen, niet wat de architectonische verschijningsvorm precies moet zijn, om ruimte te laten voor een originele benadering. Over de inhoud en samenstelling van het ambitiedocument, dat door ambtenaren van Rijkswaterstaat is voorbereid, heeft de commissie advies uitgebracht aan het college van burgemeester en wethouders. Het nieuwe bouwwerk wordt een stuk groter dan de tachtig jaar oude keerschutsluis die gedocumenteerd en gesloopt gaat worden. Zoals de dienst Ruimte van Maastricht heeft de commissie gezien de sprong in omvang veel aandacht geschonken aan de inpassing in het landschap. Niet door aan te dringen op zo veel mogelijk wegwerken en camoufleren, eerder door te pleiten voor een markant gebaar, naar voorbeeld van de oude sluis. Als de commissie het plan van architect Paul Wintermans van het winnende consortium min of meer pro forma krijgt voorgelegd spreekt zij vol waardering over een zorgvuldig ontwerp en uitgewogen ontwerpvisie. Ze adviseert nog wel een enkele verfijning aan te brengen. De toepassing van schanskorven stemt niet overeen met de strakke, constructieve opzet van het geheel.

Borgharenweg/Sluisdijk.

Caberg Biennale

Een groepje bewoners van kleine rijtjeswoningen in de wijk Caberg, in en bij de Pieter Poststraat, Henri Jonaslaan en Mathias Soironstraat, zoeken een kunstzinnige manier om afbraak van hun knusse buurtje tegen te houden. De naoorlogse woningen zijn weliswaar klein, maar hebben een aantrekkelijk lage huur. Ze staan bij de corporatie Servatius genoteerd voor sloop over twee jaar. Het collectief Caberg Collection heeft het plan opgevat om met een biennale telkens twee jaar uitstel van de sloop te bewerkstelligen. De leden van het collectief en andere deelnemers zetten enkele dagen de voordeuren voor iedereen open. Binnen wordt muziek gemaakt, zijn kleine tentoonstellingen ingericht, worden gedichten en verhalen gelezen. Iedereen kan wel wat, luidt het motto. Een onderdeel van de manifestatie is het schilderen van de woningen. Het geelgrouwe metselwerk van huisje en aangebouwde berging krijgt van onder tot boven en van voor tot achter één kleur, elke woning bij voorkeur een andere kleur. Het voorstel van de kunstenaar S. van den Dungen is om de kleuren te gebruiken van de muren van de tentoonstellingszalen in het Bonnefantenmuseum.

Pieter Poststraat, Henri Jonaslaan en Mathias Soironstraat.

Voor het schilderen van gevels van woningen die geen monument zijn en buiten het beschermd stadsgezicht liggen is geen omgevingsvergunning nodig. Iedereen mag zijn gang gaan. Toch zit daar een maar aan. Na het schilderen kan vastgesteld worden dat sprake is van exces, waardoor een straat of buurt in verval en diskrediet raakt. Dan moet het schilderwerk ongedaan gemaakt worden. Om gedoe achteraf te vermijden, wil het collectief vooraf weten of het risico van een exces aanwezig is. In het leven van de commissie komt zo iets niet vaak voor. Servatius als eigenaar wil ook van te voren weten hoe het zit. De commissie kan daar onmogelijk zo maar op antwoorden, hoe sympathiek het voornemen ook gevonden wordt. Het initiatief moet eerst uitgewerkt worden. Pas als er een plan ligt kan een oordeel geveld worden. Hoeveel bewoners gaan meedoen? Lukt het om de kleuren in een straat door elkaar heen te gebruiken, waardoor een boeiend beeld ontstaat? En vooral: hoe degelijk wordt het schilderwerk uitgevoerd. Het collectief komt daarna met een uitgewerkt plan, dat naar het oordeel van de commissie geen exces laat zien. Voor dit oordeel voert ze vier argumenten aan: 1. de consequente uitvoering leidt niet tot het doorbreken van de eenheid en samenhang van de buurt; 2. de verschillende kleuren zijn weliswaar contrastrijk, maar vormen niettemin een passende combinatie; 3. de verzekering is gegeven dat met Servatius een onderhoudsplan wordt uitgewerkt, waarmee het risico van een beeld van verval wordt bestreden; 4. de textuur van het degelijke metselwerk blijft door de verflaag heen in het zicht.

Mariabastion

Het Mariabastion is aan de rand van de wijk Brusselse Poort een vredig buurtje met kleine woningen die voor een deel uitzien op grazige weiden en de contouren van de binnenstad van Maastricht. Achter de pastorale situatie schuilt een beweging verleden. Als de commissie ter advisering een plannetje krijgt voorgelegd om zo'n kleine woning aan de achterkant in de tuin op het binnenterrein met de ruimte van de berging uit te breiden, dan blijkt behalve een roerige geschiedenis ook een warrige actualiteit aanwezig.

De geschiedenis is die van de woonschool Ravelijn, zoals het bastion vroeger heette. Bij de vernieuwing en restauratie in de jongste jaren 50 en 60 van het Stokstraatkwartier werden als asociaal bestempelde bewoners van dit binnenstadsgebied voor heropvoeding in de woonschool geplaatst. Nu is het buurtje aangewezen als gemeentelijk monument. Het behoort sinds kort tot het Maastrichts Planologisch Erfgoed (MPE) gezien de cultuurhistorische achtergrond en de stedenbouwkundige en architectonische betekenis. De woonschool is ontworpen door stadsbouwmeester Frans Dingemans en architect Jos Muré. Verschillende jonge bewoners hebben een woninkje gekocht van de corporatie zonder de informatie dat het een monument is.

De commissie stelt naar aanleiding van het voorgelegde plan een paar vragen: moeten de bergingen in de tuintjes voortaan als onderdeel van het monument gerespecteerd blijven en blijft het monument levensvatbaar als de ruimte van keuken en kamer niet een klein beetje groter gemaakt kan worden. In de afgelopen jaren toen het bastion nog geen monument was zijn op het binnenterrein verschillende bergingen bij de woningen getrokken of gesloopt. De commissie komt tot de conclusie dat de stedenbouwkundige opzet, dat wil zeggen de buitenranden van de bebouwing, waarde bepalend is, niet het binnenterrein. Voorts wordt uitbreiding aan de achterzijde op het binnenterrein als een vereiste beschouwd om de woningen enige woonkwaliteit te geven. De bestaande bergingen bij de woningen trekken levert architectonisch gezien een belabberde oplossing op. De commissie adviseert daarom om sloop van de bergingen toe te staan. Om aantasting van het monument tegen te gaan formuleert de commissie vervolgens vijf voorwaarden waaraan een overigens bescheiden uitbreiding aan de achterzijde van de woningen moet voldoen. Na een herziening voldoet het voorgelegde plan aan deze voorwaarden en krijgt een positief advies mee.

De afhandeling van dit onderwerp is in zoverre ongebruikelijk dat het niet tot de taak van de commissie behoort om regels voor het bouwen op te stellen. De commissie moet zich bij adviseren houden. In dit geval is een uitzonderlijke uitzondering gemaakt, omdat een voortvarende aanpak wenselijk is en de kundigheid bij de leden aanwezig.

Appartement Entre Deux

Midden in het beschermd stadsgezicht van Maastricht, op een paar passen afstand van de Vrijthof, van de kap van een gebouw een volwaardige woning maken, die een beetje de indruk van een kap blijft houden, dat is pas echt een ongebruikelijke opgave. Moet kunnen, is van meet af aan de opvatting van de commissie, want het betreft geen monument, maar alles hangt af van de kwaliteit en betekenis van het ontwerp.

De oostelijke wand van de Helmstraat wordt begrensd door het Entre Deux-complex. Het gebouw is zo gemaakt dat het lijkt op zes verschillende panden met ongelijke raamindelingen en dakhooften. Ze hebben alle zes dakkapellen die uit de goten oprijzen. Achter de kapellen gaan appartementen schuil. De eigenaar bewoner van het dakappartement op het pand op de hoek Dominicanerplein/Helmstraat met voor, achter en opzij in totaal negen kapellen voelt zich op de mooiste plek van Maastricht op zolder zitten met weinig uitzicht. Aan architect Roel Grave de opgave om een oplossing te bedenken. Hij maakt deel van de AMA Group, uit de koker waarvan de nogal hermetische regels komen die aan het ontwerp van Entre Deux ten grondslag liggen.

Drie ballen voor een kwartje of driemaal is scheepsrecht, de commissie streeft naar het niet meer dan drie keer behandelen van een plan, eerst in voorlopige vorm, dan definitief en daarna eventueel nog een keer herzien. Dan moet het klaar zijn met een advies dat positief is of definitief negatief. Ondanks dit streven gaat het soms onbedoeld anders. In 2015 ziet de commissie architect Grave niet in elke vergadering, maar toch heel vaak. Eigen schuld, door het standpunt van de commissie dat een braaf plan dat alle regels van het beschermd stadsgezicht volgt niet meer dan halfwas oplossing laten zien. Alleen een meer gedurfde architectonische greep kan tot een aannemelijk resultaat leiden. Dit standpunt werkt een intensief collegiaal overleg in de hand. Wat aanvankelijk iets weg had van een ouderwetse nonnenkap evolueert stap na stap tot een strak gebaar. De eigenaar bewoner krijgt een uniek appartement en de stad wellicht monument, de tijd zal dit laatste leren.

Helmstraat/Dominicaner Kerkplein.

Brusselse Poort

De projectontwikkelaar spreekt voorzichtig van “een introvert karakter”, maar in feite zijn het black boxes, zwarte dozen, de winkelcentra zoals die in de naoorlogse stadswijken zijn gebouwd. Gewone winkels liggen met de entree en de etalage aan een straat of plein. Ze zijn als het ware een verlengstuk van de openbare ruimte. Winkelcentra daarentegen verzwelgen de openbare ruimte, slikken straten en pleinen in en keren een gesloten rug naar de omgeving. De omwonenden krijgen een blik geboden op het parkeren van de bezoekers en op de vrachtauto's voor het bevoorraden en de vuilcontainers aan de buitenkant van het centrum. “Dit is een gedateerde uitstraling”, geeft de projectontwikkelaar toe. Vandaar het initiatief van Real Estate 3W om het winkelcentrum Brusselse Poort in opdracht van eigenaar Delta Lloyd in een nieuwe jas te steken. Na de opening in 1971 is het centrum in 1994 al eens gerenoveerd. Het huidige zogenoemde revitaliseren houdt in dat het centrum aan de kant van de Eenhoornsingel met een kwart wordt uitgebreid. Daar gaat op de hoek achter gesloten deuren het laden en lossen plaatsvinden. Het distribueren van de goederen wordt binnen geregeld. Met haar adviezen richt de commissie zich op het openen van de doos en op het zo vloeiend mogelijk in elkaar overgaan van centrum en omgeving.

In het plan van architect Tymon Ros van Buro Van der Goes blijven Jumbo en AH met hun parkeerplaatsen liggen waar ze nu liggen. En het hoogteverschil in het gebied wordt binnen het centrum opgevangen met een roltrap, zoals nu ook het geval is. De voorkant van het centrum komt aan de Artsenijstraat met entrees en etalages langs een flaneurboulevard. Hier langs wordt ook het parkeren georganiseerd met een ‘knip’ bij het hoogteverschil. De woongebouwen aan de overkant van de Artsenijstraat behouden hun groenstrook en bomen. Een tweede entreegebied met een pleintje komt waar de Aesculaapstraat uitmondt in de Eenhoornsingel. Een deel van het winkelcentrum krijgt aan de buitenkant uitbundig decoratief metselwerk, maar de gevel aan de flaneurboulevard wordt anders uitgevoerd. De commissie vindt dat niet logisch. De commissie zet ook vraagtekens bij de manier waarop de overgangen van het centrum naar de omgeving in het plan in het vage zijn gelaten. De vormen en materialen zijn niet duidelijk. De Brusselse Poort wordt minder introvert, zo valt te verwachten, maar of het winkelcentrum echt met de stad verweven zal raken, moet verdere planontwikkeling uitwijzen.

Brusselse Poort

Guliëlmuskerk

Begin januari 2015, nauwelijks een halve eeuw na de inwijding, wordt voor de laatste keer de mis opgedragen in de H. Guliëlmuskerk aan het Aartshertogenplein in het noordelijk deel van de wijk Wittevrouwenveld. Enkele maanden later al moet de commissie advies uitbrengen over de aanvraag van de sloop van het kerkgebouw, dat vernoemd is naar een nogal onbekende heilige met een opmerkelijk ruige levensgeschiedenis. De commissie is er niet alleen voor het bouwen, maar ook voor het slopen, tenminste als een gebouw een monument is of in een beschermd stadsgezicht staat. Het kerkgebouw, ontworpen door architect Jos Muré, is een hoog genoteerd gemeentelijk monument, behoort tot het MPE, het Maastrichts Planologisch Erfgoed. Muré, die nogal eens voor de woningcorporatie Servatius werkte, heeft in de jaren vijftig in Wittevrouwenveld eerder dan de kerk het buurthuis Stella Maris ontworpen. Het kerkgebouw dat in 1958 gereed kwam werd destijds tot in Rome positief beoordeeld, weliswaar modern, maar toch een plechtig godshuis.

Het gebeurt niet vaak dat gevraagd wordt om een monument te mogen slopen. Omdat anders dan bij een bouwplan geen regels of criteria voor het uitbrengen van een advies over een sloopplan voor handen zijn, gaat de commissie nog meer bedachtzaam te werk dan normaal al het geval is. Te begrijpen valt dat de eigenaar van het gebouw niet alleen af wil van de onderhoudskosten en andere financiële lasten, maar ook verlost wil zijn van een tastbaar rijk verleden die tot een bittere actualiteit is verworden. Het markante gebouw met verschillende uitingen van beeldende kunst is elke dag opnieuw een steen op het hart. In dit geval laat de commissie niettemin de inhoudelijke ruimtelijke, architectonische en cultuurhistorische argumenten die tot de aanwijzing van het gebouw tot monument hebben geleid zwaarder wegen dan andere overwegingen van meer praktische aard. De aanvraag wordt in strijd bevonden met redelijke eisen van welstand. De commissie vraagt wel hoe het staat met het gemeentelijk initiatief om de naoorlogse kerkgebouwen te inventariseren en te onderzoeken op passende gebruiksmogelijkheden. Een bijkomende overweging van de commissie tegen sloop is dat een omraasterd kaal geslagen gebied dat aan verwildering wordt overgelaten de omgeving een deplorabel aanzien geeft

Aartshertogenplein

Rotondereclame

Bushokjes zijn een publieke voorziening, maar ze kosten de gemeente niets. Het tegendeel is zelfs het geval, ze brengen geld in het gemeentelaadje. De wachthuisjes die bescherming bieden tegen weer en wind en informatie dragen worden geplaatst en onderhouden door een firma die het exclusieve recht heeft verkregen ze tegen afgesproken regels en bedragen te gebruiken voor het aanbrengen van reclame-uitingen. Zo een soort regeling heeft het gemeentebestuur ook getroffen voor de dertig verkeersrotonden met groen die Maastricht telt. Het groen wordt voortaan aangelegd en onderhouden uit de opbrengst die een firma haalt uit het plaatsen van reclame in het groen op de rotonden. Anders dan bij deabri's, zoals de hokjes of huisjes officieel heten, die van zichzelf bouwwerkjes zijn waaraan vitrines met affiches bevestigd kunnen worden, moeten op de rotonden houders neergezet worden waarin de reclame-uitingen een plaats kunnen krijgen. In verschillende gemeenten zijn daarvan al voorbeelden te zien, steeds een zelfde soort standaard oplossing.

Omdat het de inrichting van openbaar gebied betreft en daarmee het aanzien van de stad, moet de commissie een advies uitbrengen over een voorstel waaraan precies alles ontbreekt dat reclame soms aantrekkelijk maakt. Naast het oordeel dat het plan niet voldoet aan redelijke eisen van welstand geeft de commissie de suggestie om een ontwerper in de arm te nemen die een Maastrichts gezicht aan het project geeft. Maak er iets leuks van, iets dat door de inwoners en bezoekers positief gewaardeerd wordt. Een utilitaire voorziening als de walradar langs de Maas markeert op een kunstzinnige wijze het Maastrichtse gedeelte van de rivier. Zo iets kan ook met de rotonden gedaan worden, waardoor adverteerders graag meedoen. Een nieuw voorstel laat vervolgens wel het gebruik van het mooie materiaal cortenstaal zien, maar een originele gedachte, een pakkende vorm en vanzelfsprekende verhoudingen ontbreken nog steeds. Het eind van het liedje is dat nog enkele voorwaarden door de commissie worden geformuleerd, waarna de rotondereclame de gestalte van een gemiste kans krijgt.

Reclame op rotonde

Het jaar van de Sphinx

Eiffel krijgt een nieuw leven

Eiffel krijgt een nieuw leven

Het jaar van de Sphinx

door Menno Homan, architect en voorzitter vanaf 1 november 2015.

Zoals de Eiffeltoren belangrijk is voor de identiteit van Parijs, zo is gebouw de Eiffel dat voor Maastricht. Daarnaast is het gebouw ook bekend als het Sphinx gebouw.

Sphinx als bedrijf is mede bepalend geweest voor de industriële en maatschappelijke geschiedenis van de stad. Het markante gebouw, met de letters die over de hele stad zichtbaar zijn, is daarvan het symbool. Het is niet weg te denken uit het stadsbeeld.

In de structuurvisie Maastricht 2030 is het lange en hoge gebouw ook nog eens het hart en centrum van Belvédère, een van de ontwikkelingsgebieden van de stad. Al jaren had het zijn oude industriële functie verloren. In feite stond het te verloederen.

Door de bundeling van twee financiële initiatieven leek het gebouw echter aan het begin te staan van een nieuw leven. Met een nieuwe functie.

In opdracht van de Belvédère Wijkontwikkelingsmaatschappij b.v. werd het casco daartoe duurzaam gerenoveerd. En de beoogd nieuwe gebruiker, The Student Hotel, zou in een groot deel van het gebouw een hotelfunctie willen onderbrengen. Zo zou de Eiffel behouden blijven en zelfs een nieuw en sprankelend centrum worden van Belvédère. Een publiekstrekker.

In de loop van 2015 hadden beide opdrachtgevers met hun architecten de plannen in aanzet gereed. In oktober werden beide initiatiefontwerpen – die voor de restauratie en die voor de verbouwing tot hotel – aan de WMC gepresenteerd.

De commissie, geadviseerd door de afdeling Cultureel Erfgoed van de gemeente en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed - het gebouw is een rijksmonument - constateerden echter dat de prijs voor de vernieuwing te hoog was. Er zou te veel verloren gaan van essentiële monumentale waarden, die zo sterk deel uitmaken van de geschiedenis van de stad, en die zouden moeten wijken voor ingrepen in het gebouw die het voortbestaan van het gebouw juist moeten garanderen:

- 1 Om het gebouw duurzaam te maken en te laten voldoen aan energetische eisen van deze tijd, leek te veel van het ruwe industriële karakter - waar het gebouw nu juist haar charme, haar identiteit en vooral haar monumentaliteit aan ontleende - te verdwijnen.
- 2 De ruimtelijke en sfeervereisten, die een modern jongerenhotel exploitabel moeten maken, zouden de structuur en het beeld van het gebouw te veel aantasten.

Beide problemen zouden separaat van elkaar misschien nog wel kunnen worden opgelost, maar de noodzaak om dat in combinatie met elkaar te doen zorgde in oktober, na jaren werk, voor een nagenoeg vastgelopen proces. Verschillende belangen leken in de loop van dat proces, tot aan de behandeling van de initiatiefplannen in oktober 2015, tegenstrijdig te zijn geworden en onontwarbaar in elkaar verstrengeld te zijn geraakt. Maar ze konden ook niet zonder elkaar.

Een gordiaanse knoop was ontstaan.

Indien de commissie nu ook nog eens een – overigens te rechtvaardigen - negatief advies aan het college zou uitbrengen over de in oktober getoonde initiatiefplannen, dan zou het op zich al buitengewoon complexe ontwerp- en ontwikkelingsproces onherstelbaar worden gefrustreerd. Onacceptabel, temeer omdat er ook nog een grote tijdsdruk was.

In dat spanningsveld is toen gekozen voor een beproefde procedure: collegiaal overleg tussen leden van de commissie en de aanvragende architecten. De Welstands-/ Monumentencommissie is tenslotte zorgvuldig samengesteld uit deskundigen uit meerdere specialismen van de ontwerpende disciplines.

De commissie en de aanvragende architecten zitten in een dergelijk overleg niet tegenover elkaar, maar rond een tafel. Op die manier konden gezamenlijk de problemen uit elkaar worden gehaald, worden geanalyseerd, om vervolgens samen te trachten, niet vanuit tegengesteldheid van belangen maar juist met een gemeenschappelijk doel voor ogen, aan de belangrijkste opgaven te werken: het behouden van essentiële monumentale waarden van het Eiffelgebouw en het toch geschikt maken voor de nieuwe functie.

Waar tot dan toe behoud en vernieuwing elkaar leken uit te sluiten, werd nu gezamenlijk gezocht naar een nieuwe benadering die monumentaliteit en vernieuwing in balans met elkaar konden brengen. Op een manier die ook de instemming zou kunnen krijgen van de gemeentelijke en landelijke monumentenadviseurs, die ook bij het overleg werden betrokken.

De WMC heeft in deze collegiale gesprekken uitdrukkelijk niet mee-ontworpen. Dat is niet haar taak. Maar de commissie kon wel bijdragen aan het vinden van een denkwijze, die alle partijen meer op een lijn zou kunnen brengen. Een nieuwe en collectieve ambitie werd gevonden in het begrip 'Nieuwe Monumentaliteit'.

Het was voor iedereen duidelijk dat het gebouw veranderingen moest ondergaan wilde het behouden kunnen blijven.

Een zorgvuldig bepaald, en voor iedereen acceptabel deel van de monumentale waarden zou daartoe kunnen worden geofferd. Maar onder de strikte voorwaarde dat identiteitsbepalende en de historisch belangrijkste waarden behouden zouden blijven. Zij zouden zelfs tot een nieuwe waarde kunnen komen in een nieuwe context, waarin de architectonische vernieuwingen in en aan het gebouw een zelfde hoogwaardige kwaliteit zouden krijgen. De noodzakelijke vernieuwingen hadden, naar het oordeel van de commissie, tot dan toe uitdrukkelijke nog niet het architectonische niveau dat recht deed aan het monument.

In het collegiale overleg werd gezocht naar een vormtaal die oud en nieuw met elkaar konden verbinden: een Nieuwe Monumentaliteit.

Die benadering leidde bij de ontwerpers van het gebouw tot nieuw enthousiasme, bij de opdrachtgevers tot een hogere ambitie, en bij de monumentenadviseurs tot een meer coulante houding ten aanzien van veranderingen aan het monument, omdat er een nieuwe hoogwaardige kwaliteit naast zou komen te staan.

Na nog twee collegiale overleggen en drie ontwerprondes door de architecten en de behandelingen daarvan in de commissie, zou het plan in 2016 uiteindelijk goedgekeurd worden.

Eiffel krijgt een nieuw leven in Maastricht

Weer meer beoordelingen

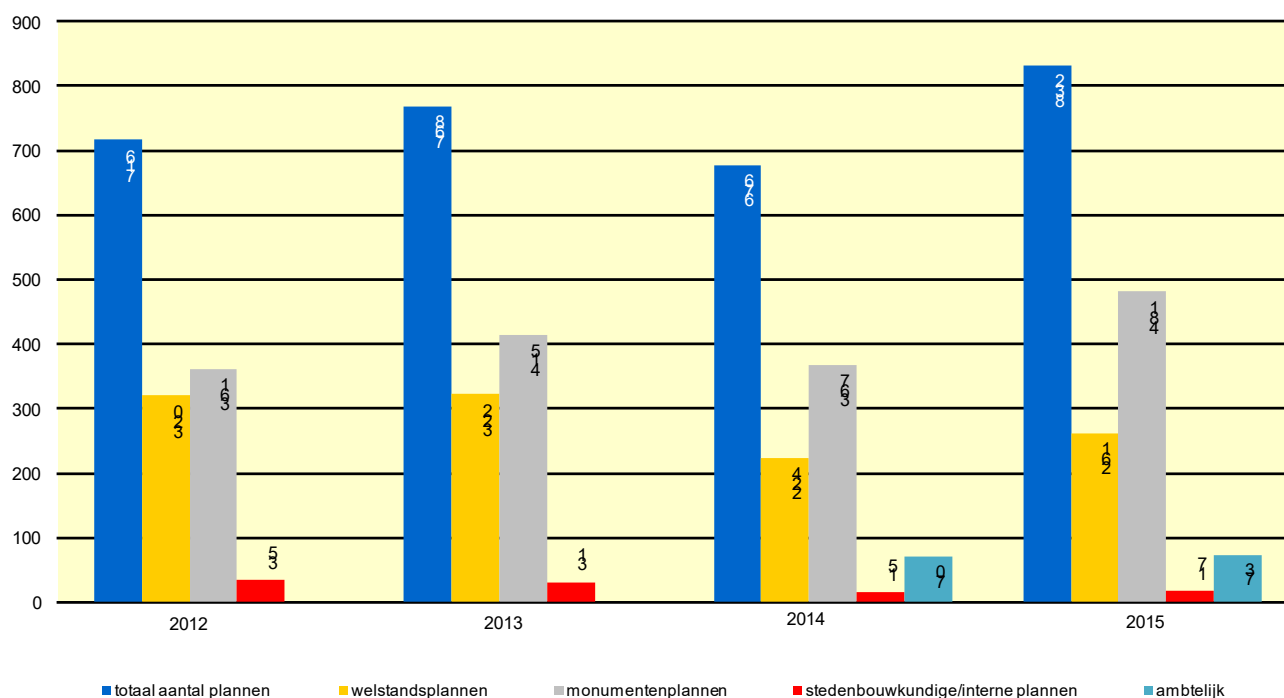
Cijfers van 2015

Weer meer beoordelingen

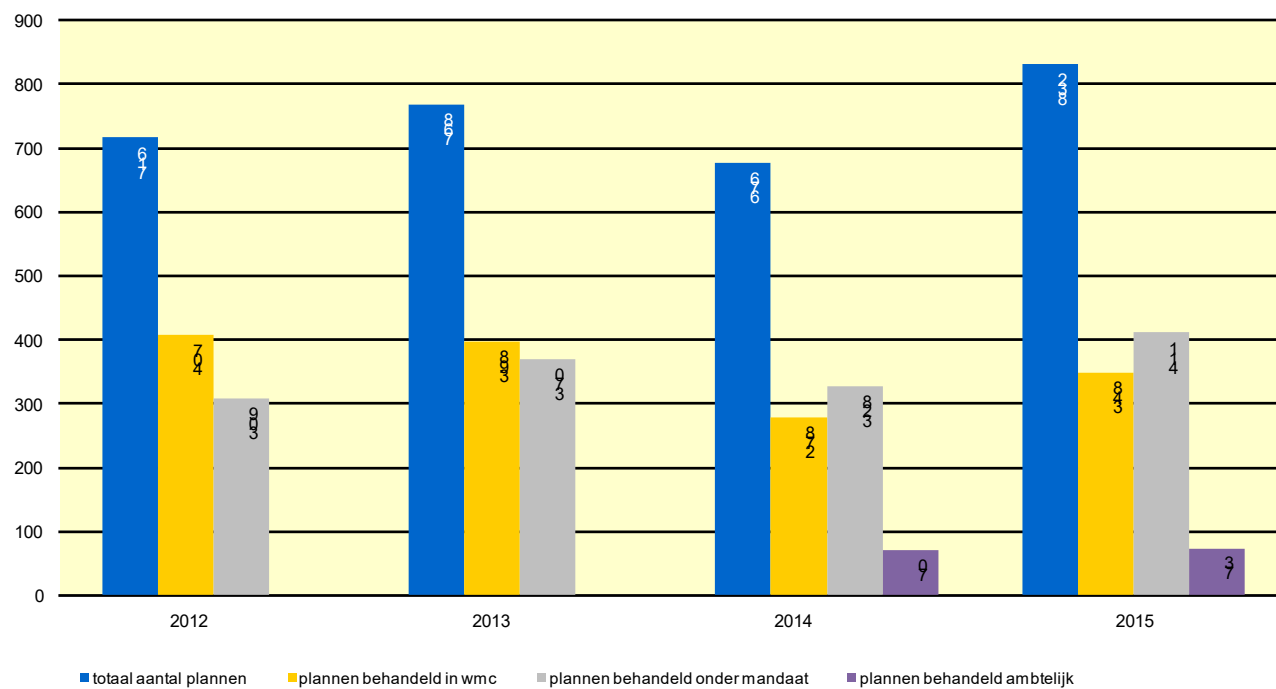
Tabel 1: Het aantal beoordelingen gedurende de periode 2012 t/m 2015

Verslagjaar	2012	2013	2014	2015
Totaal aantal beoordelingen	716	768	676	832
Waarvan welstandsplannen	320	322	224	261
Waarvan monumentenplannen	361	415	367	481
Waarvan Ambtelijk afgehandeld			70	73
Waarvan stedenbouwkundig / interne plannen	35	31	15	17
Totaal aantal beoordelingen	716	768	676	832
Waarvan in de commissie	407	398	278	348
Waarvan per mandaat	309	370	328	411
Waarvan ambtelijk			70	73

Grafiek 1A: Totalen en verhouding tussen het aantal beoordelingen

Grafiek 1B: Totalen en verhouding tussen beoordeling in commissie, onder mandaat en ambtelijk

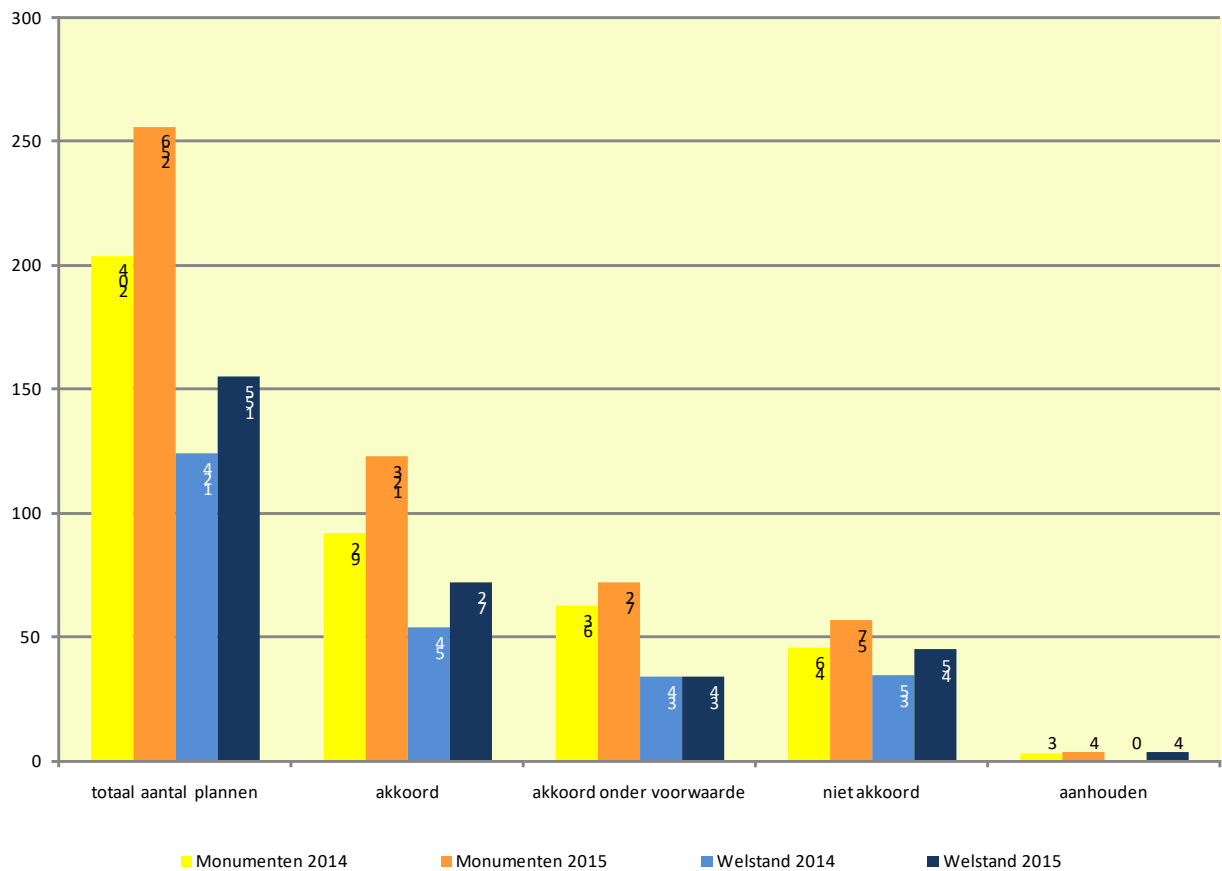

Tabel 2: Resultaten van de uitgebrachte adviezen onder mandaat 2014/2015

		Akkoord		Strijdig		Aanhouden		Totaal	
Welstandsplannen	2015	106	68%	45	29%	4	3%	155	100%
	2014	88	71%	35	29%	0	0%	124	100%
Monumentenplannen	2015	195	76%	57	22%	4	2%	256	100%
	2014	155	76%	46	23%	3	1%	204	100%
Totaal	2015	301	73%	102	25%	8	2%	411	100%
	2014	243	74%	81	25%	3	1%	328	100%

Toelichter en/of bouwplanoverleg	155
Aantal vergaderingen	52

Grafiek 2: verhouding uitgebrachte adviezen onder mandaat 2014/2015

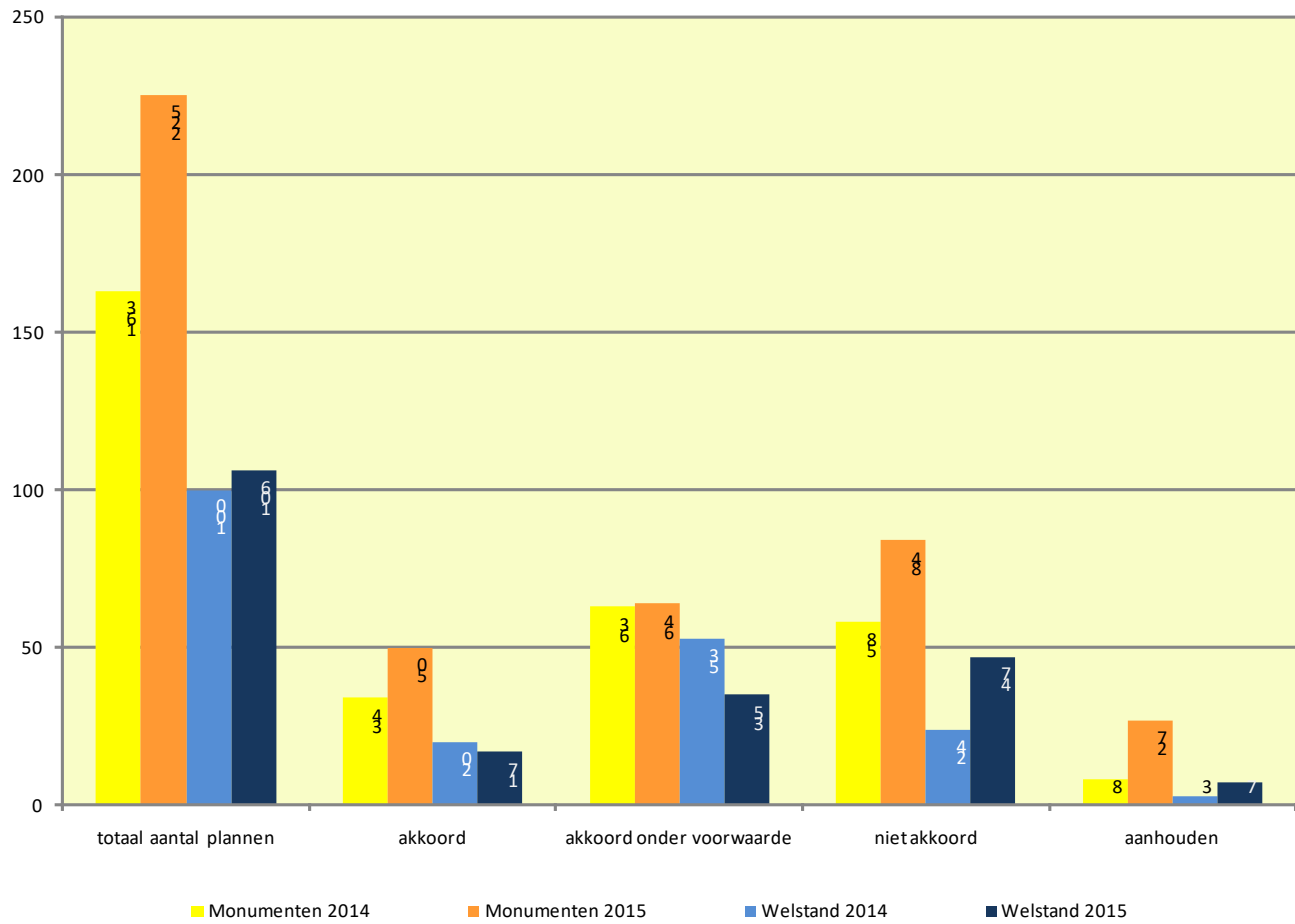

Tabel 3: Resultaten van de uitgebrachte adviezen in de WMC 2014/2015

		Akkoord		Strijdig		Aanhouden		Totaal	
Welstandsplannen	2015	52	49%	47	44%	7	7%	106	100%
	2014	73	73%	24	24%	3	3%	100	100%
Monumentenplannen	2015	114	51%	84	37%	27	12%	225	100%
	2014	97	60%	58	36%	8	4%	163	100%
Totaal	2015	166	50%	131	40%	34	10%	331	100%
	2014	170	65%	82	31%	11	4%	263	100%
Stedenbouwkundige / interne plannen	2015							17	
	2014							15	

Aantal vergaderingen	26
Toelichter en/of bouwplanoverleg	243
Andere vragen in commissie behandeld	23
Bezwaar; herover-we- ging eerder advies	6
Second opinion welstand	0

Grafiek 3: verhouding uitgebrachte adviezen in de commissie 2014/2015

Brand
BIER

fritz-kola

fritz-kola

VED

VED

VED

Bijlage

Welstands-/Monumentencommissie

Rooster aanstelling/aftreden van de leden 2015

lid	in dienst per	benoemd door raad op	aflopend op	herbenoemd	mogelijkheid tot herbenoemen
J. van der Hoeve (Jan)	01-01-2015	25-11-2014	01-01-2018		tot 01-01-2021
H.Janssen (Harold)	01-02-2014	21-01-2014	01-02-2017		tot 01-02-2020
J. Janssen (Jo)	01-02-2013	24-01-2013	01-02-2016		tot 01-02-2019
L. Vosbeek (Linda)	01-01-2012	20-12-2011	01-01-2015	tot 01-01-2018	
T. van Royen (Teske)	01-05-2011	19-04-2011	01-05-2014	tot 01-05-2017	
R.Brouwers Ruud)	01-05-2009	21-04-2009	01-05-2012	tot 01-05-2015	

Afscheid Ruud Brouwers

Maastricht, een *lieu de passage*

Vanaf mei 2009 tot oktober 2015 is Ruud Brouwers met betrokkenheid en inzet voorzitter geweest van de Welstands-/Monumentencommissie Maastricht. De maximale termijn van zijn optreden was hiermee verstreken. Om het vertrek als voorzitter van de commissie te markeren heeft hij op 28 september in het stadhuis een openbare lezing gegeven met als titel: 'Maastricht, aantrekkelijke stad'. Hieronder volgen enkele stellingen die aan de lezing zijn ontleend. Ze maken duidelijk dat onder de ogenschijnlijk onschuldige titel enige ironie verborgen ligt, maar eerder toch een aansporing. Maastricht moet architectuur en keramiek hoog op de agenda plaatsen.

- 1 Maastricht met zijn bewoonde binnenstad is een beetje exotisch. De Franstalige inslag werkt daaraan mee, naast het sappige Maastrichts uiteraard. Een kaarsje dat wordt opgestoken bij de Sterre der Zee is een *bougie*, stadsdelen heten Ceramique en Belvédère. Het is een stad met tradities die in een ontkerstend land verbazing wekken, neem de jaarlijkse stadsprocessie. Het is een stad van zwier en plezier en van ingetogenheid, van Rieu en religie. Je kan daar goed winkelen, eten en drinken, door stille straatjes slenteren, neerstrijken op terrassen. Daarom is Maastricht populair. Iedereen komt naar Maastricht, de dagjesmensen voor enkele uren, de bezoekers van de Rieu-concerten op de Vrijthof voor een paar dagen, de vakantiegangers in eigen land voor een week en de studenten voor een aantal jaren. Iedereen komt, maar gaat ook weer weg. Het aantal inwoners neemt eerder af dan toe. Maastricht is geen vestigingsplaats, eerder een *lieu de passage*.
- 2 Wat inwonertal betreft is Maastricht de 21ste gemeente van Nederland. De stad heeft de naam populair en aantrekkelijk te zijn. Recente cijfers geven een iets ander beeld. Op de ranglijst van de index woonaantrekkelijkheid staat Maastricht op plaats 37 (Woonatlas 2015 voor gemeenten). Sittard-Geleen, om een gemeente in de buurt te noemen, doet het duidelijk beter. Het schort vooral aan de bereikbaarheid van banen. Deze bereikbaarheid is één van de acht factoren met elk een eigen gewicht waaruit de index is samengesteld. Dit gegeven toont aan dat Maastricht werk moet maken van woonaantrekkelijkheid, niet door bedrijventerreinen aan te leggen, maar door het wonen aantrekkelijker te maken, want werk volgt immers wonen. Bedrijven ontstaan of strijken neer op plaatsen waar slimme, creatieve mensen willen wonen. Het geliefde arcadische Maastricht Zuidwest geeft een richting aan waarin Maastricht met kans op succes moet zoeken. Voor een effectieve exploratie is naast het welstandsbeleid een onorthodox architectuurbeleid nodig.
- 3 Kantoren en loodsen bouwen heeft niet automatisch tot gevolg dat zich in die gebouwen bedrijven vestigen, zo heeft de leegstand van bedrijfsgebouwen ons geleerd. Een meer chique valley opzetten of nog deftiger, gelieerd aan een universiteit een campus creëren, zoals in Maastricht en andere steden in Limburg, laat evenmin als vanzelf een opbloei van werkgelegenheid zien. “*Cathedrals in the desert*”, worden ze zelfs genoemd, waaraan marketing maar weinig kan veranderen. Empirisch onderzoek toont aan dat economische bedrijvigheid en daarmee banen voortspruiten uit andere bronnen. Steden en streken waarin een ondernemende creatieve bevolking honkvast verblijft en soortgenoten aantrekt, daar ontstaat een nieuwe economie, waar bedrijven op af komen. Werken volgt dus anders dan voorheen het wonen. Maastricht staat hiermee voor de taak om de esthetiek van een cultuurhistorische omgeving te verknopen met die van een als ongedwongen en informeel ervaren hedendaagse architectuur voor wonen als grondslag voor de nieuwe economie.

- 4 Monumenten dragen onomstotelijk bij aan de aantrekkingskracht van een stad. Grondig onderzoek wijst uit dat in een monumentenstad de beroepsbevolking toeneemt, de bevolking gemiddeld jonger is en hoger opgeleid dan in een andere stad. Steden met veel erfgoed doen het goed, staan positief in de lijstjes van groei van de bevolking, werkgelegenheid, inkomen, opleiding en creatieve ontplooiing. Echter, dat geldt voor de erfgoedsteden in en bij de Randstad, maar niet voor Maastricht. Uit de ranglijsten in de Woonatlas 2015 voor gemeenten komt Maastricht bleekjes tevoorschijn. De stad moet er een schepje bovenop doen door te bevorderen dat de nieuwe uitingen van architectuur kunnen wedijveren met de oude uitingen, waardoor een breder palet ontstaat. De Welstands-/Monumentencommissie kan benut worden voor het voeren van een stimulerend architectuurbeleid.
- 5 Bij het oprichten van de Universiteit van Maastricht (tegenwoordig Maastricht University) in de jaren zeventig van de voorbije eeuw werd gezocht naar een locatie aan de rand van de stad voor de bouw van een campus. In 1977 viel de beslissing dat de universiteit zich anders dan de bedoeling was in de binnenstad zou ontplooiën. Studieuzen vergelijkingen met Cambridge en Leuven van destijds bouwkunde student Rob Brouwers, een stevig stadsbreed debat en vervolgens de plannen van architect-urbanist Jo Coenen vormden de grondslag voor deze gouden greep, waarmee verval van de binnenstad van Maastricht is afgewend. Leeg komende gebouwen van religieuze instellingen kregen een nieuwe toekomst. Thans neemt de universiteit stap voor stap aan de rand van de binnenstad de lege gebouwen van de Tapijn kazerne in gebruik. Anders dan destijds ontbreken studies, een stadsbreed debat en een visie van stad en universiteit op Maastricht van Randwyck tot Belvédère.
- 6 Veel gemeenten doen met *city marketing en branding* hun best om bezoekers te trekken en om populariteit en lokale trots onder de bewoners te bewerkstelligen, zo geen chauvinisme. Ze gebruiken daarvoor allemaal dezelfde reclame middelen, zoals billboards, spandoeken, banieren, vlaggen en affiches. Met verwijzingen naar enerverende ontmoetingsplaatsen en prestaties op Europees niveau lijken ook de leuzen meestal op elkaar. Maastricht moet daar niet aan mee willen doen, heeft dat ook niet nodig. Het van zichzelf uitzonderlijke Maastricht, in verschijningsvorm en levensstijl, wordt daar eerder gewoontjes door, dan nog meer bijzonder dan de stad al is.
- 7 Ter afsluiting geen stelling, eerder een *cri de coeur*. Het vroeg industriële verleden van Maastricht leeft voort in de naam Ceramique en in het gebouw de Eiffel van Sphinx en Regout. Maastricht koestert het onroerend erfgoed, waaronder het Eiffelgebouw. Maar hoe staat het met het roerend erfgoed, met het glas en de keramiek van de Maastrichtse industrie? Een rijke collectie die Maastricht in bruikleen heeft van de opvolger van de vroegere bedrijven ligt opgeslagen in depots. Steden als Stoke-on-Trent (Wedgwood), Delft (de Porceleyne Fles), Tilburg (Textielmuseum) en Amsterdam (Heineken Experience) maken hun verleden tot een betekenisvolle actualiteit. Aan de balie van het Centre Ceramique staan doorlopend bezoekers die vragen waar ze de keramiek van het Centre kunnen zien. Nergens dus, op een vitrine na. Daarin moet snel verandering komen. De Maastrichtse keramiek is een museale presentatie meer dan waard.

Colofon

Uitgave

Jaarverslag 2015 van de Welstands-/Monumentencommissie Maastricht,
uitgebracht door de gemeente Maastricht

Teksten

Ruud Brouwers en Menno Homan

Beeldredactie

Arthur Houben

Fotografie

• Arthur Houben

*foto's naast de rode titelpagina's winnend project
Victor de Stuersprijs 2015, herinrichting Brandweerkazerne,
Capucijnenstraat 21; Studio Stad, Tim Prins:*

• Jan Schelling

foto's commissieleden

• MTD landschapsarchitecten ThomasKemme

'impressie ontwerp fietsenstalling Stationsstraat'

Grafische vormgeving

Jef Fouraschen

Reprografie

Ricoh - gemeente Maastricht

© Welstands-/Monumentencommissie, gemeente Maastricht

Alles in dit jaarverslag 2015 mag worden overgenomen met vermelding van de herkomst